

DDK/W
Commissariaat van het
Koninkrijk der Nederlanden
te Makassar

AFGESCHREVEN

G E H E I M

G 6075

(aangeboden bij geleidelijst ddo.8 April
1950 No.134/Geheim).

Onderwerp: Mouterij Makassar
Bijlage: 2.

wf

R A P P O R T 1)

Eerste gedeelte: tot en met 5 April 1950.

1. De N.I.T.-Regering heeft reeds tijdens het bezoek aan Makassar van de Sultan van Djokja als coördinator der veiligheid - in de 2e helft van December vorig jaar - als Haar standpunt uiteengezet, dat Zij de overkomst naar Oost-Indonesië van APRIS- ex-TNI-eenheden zeer ongaarne zag.

Zij was hiertoe z.n. slechts bereid na voorafgaand overleg en voorafgaande instemming.

Aan Sultan Hamengku Buwono werd zeer duidelijk te verstaan gegeven, dat bij onverwachte en niet gewenste binnenkomst van APRIS-ex-T.N.I. verstoring van orde en rust te vreezen viel.

Het liefst zag de N.I.T.-Regering de in Oost-Indonesië aanwezige KNIL-troepen als Apris in Indonesia Timur blijvend gelegerd, aangevuld met uit Oost-Indonesiers bestaande Apris-ex-KNIL afkomstig van de overige delen van Indonesië.

De N.I.T.-Regering beschouwde deze, naar Haar zeggen, met de Sultan gemaakte afspraak als een uitvoeringsmaatregel van de formele bevoegdheid van de R.I.S.-Regering om de Defensie van Indonesië zelfstandig te regelen.

Sedert heeft de Oost-Indonesische Regering steeds snel en vrij krachtig gereageerd op geruchten van R.I.S.-voornemens om Apris-ex-TNI naar de N.I.T. te sturen.

2. Tijdens het sub 1 vermelde bezoek van de Sultan van Djocja liet de N.I.T.-Regering zich met moeite van de idee afbrengen om slechts de ex-KNIL Majoor Nanlohy als Terr. Commandant voor Oost-Indonesië te accepteren en niet de ex-T.N.I.'er Lt. Kol.Mokoginta.

Een compromis werd gevonden in de vorm van een Territoriale Militaire Commissie bestaande uit Lt.Kol.Mokoginta, Majoor Nanlohy en een burger, de oud Vice-Minister van V en W in het kabinet-Sjahrir Ir.Putuhena, als voorzitter.

Ir.Putuhena verdween weder snel naar Djakarta, Lt.Kol. Mokoginta werd nu hoofd van de T.M.K.O.I. Kortgeleden werd in verband met de Ambongbeurtenissen Maj.Nanlohy troepencommandant op Ambon. Zo bleef practisch de Lt.Kol.Mokoginta als eenling in de Territoriale Militaire Komissie Oost-Indonesië over.

Deze Overste had zich in de afgelopen maanden in de kringen der N.I.T.-Regering zeer acceptabel weten te maken.

Het eerst onlangs gepubliceerde besluit van de R.I.S.minister van Defensie van 11 Februari j.l., waarin Lt.Kol.Mokoginta als Militair Commandant voor Oost-Indonesië was aan-

gewezen

- 1) Dit rapport is bedoeld als een meer uitgebreide samenvatting van de gebeurtenissen der laatste dagen te Makassar, gelijk deze in voorafgaande korte rapportages in de vorm van een brieftele gram bereids zijn verwerkt.

Het rapport bevat - op enkele uitzonderingen na (vide x) - slechts feiten, die in dzz. rapportage of courantennieuws reeds uitvoerig bekend gesteld zijn.

gewezen, verwekte dan ook geen tegenstand meer.

Lt.Kol.Mokoginta heeft zich gedurende de maanden van zijn verblijf in de N.I.T. voor de sub 1 geschetste zienswijze van de Oost-Indonesische Regering laten winnen en dit standpunt ook bij de R.I.S.-Regering voorgestaan.

3. Enige tijd na de soevereiniteitsoverdracht was op Java de brigade-WAROUW ontbonden. Deze brigade was in de Republikeinse strijdperiode voor Oost-Indonesië bestemd geweest. Het liet zich aanzien, dat na de officiële ontbinding van deze ex-TNI militaire eenheid, de oorspronkelijke doelstelling onder de leden dezer uit Oost-Indonesiers bestaande groep zou blijven voortleven.

Naar geruchten luiden, voelden deze militairen zich op Java achtergesteld bij andere T.N.I.'ers en dachten in Oost-Indonesië een betere waardering te kunnen vinden.

Het is in dit verband begrijpelijk, dat de Sultan van Djocja zich van deze Oost-Indonesische ontevredenen het best meende te kunnen ontdoen doorhen naar de N.I.T. te zenden. Hij schijnt hierbij het advies van de Minister Mononutu en het R.I.S.-parlementslid Andi Gappa te hebben ingewonnen, die beiden gunstig geadviseerd zouden hebben.

Zo werd dus besloten het bataljon-Worang naar Oost-Indonesië te doen vertrekken.

De N.I.T.-Regering mocht al - toen Zij hiervan via Haar berichtgevers in Djakarta kennis kreeg - met klem hiertegen op komen, het hielp tenslotte niet meer.

Het enige, schrale, winstpunt, dat de Oost-Indonesische Regering boekte was een officieel telegram, dat Haar van het vertrek van dit bataljon op de hoogte stelde.

4. In de maand Maart heeft de N.I.T.-Regering verschillende malen op duidelijke wijze laten blijken, dat Zij op het behoud van de N.I.T. als deelstaat zeer veel prijsstelt.

Het nieuw opgetreden kabinet was in zijn samenstelling hiervan een duidelijk bewijs. Geen enkele unitarist had er deel aan.

In dezelfde maand ook heeft deze Regering, onder aanvoering van President Sukawati, getracht deze houding kracht bij te zetten. Zij liep met plannen rond de gewone en bijzondere staatspolitie desnoods te laten schieten op onverwachts arriverende schepen met Apris-ex-TNI aan boord. Er werd zelfs over gedacht desnoods de N.I.T. van de R.I.S. af te scheiden.

Uit het plotselinge aflasten van de door Haar georganiseerde federalistische massa-optocht op Zondag 26 Maart j.l. welke betoging bedoeld was als demonstratie tegen de kort te voren gehouden optocht der Unitaristen, bleek evenwel reeds dat de N.I.T.-Regering in de grond der zaak weinig voelt voor geweldadigheden van Haar kant uitgaande. Haar houding is veelszins weer te geven met de uitdrukking: "Hou me vast, anders bega ik een moord".

Zo ook bleek dit toen het bataljon-Worang, ondanks alle protest, toch zou komen. De N.I.T.-Regering capituleerde in feite, maar deed naar buiten alsof het sub 3, bedoelde telegram een capituleren van de R.I.S.-Regering was.

5. Van de in Oost-Indonesië gelegerde K.N.I.L.-eenheden zijn thans 4 Compagniën naar de Apris overgegaan, 3 op Bali - waaronder 2 Prayoda-compagniën - en 1 op Makassar.

Het K.N.I.L. in Oost-Indonesië heeft reeds enige malen op duidelijke wijze doen blijken, dat het niet zonder meer naar de Apris over wil gaan, maar als voorwaarde stelt o.m. dat het minstens één jaar in de N.I.T. zal blijven.

Men gaat

Men gaat hierbij van de gedacht uit, dat de Apris-ex KNIL het beste in staat is om rust en orde in de N.I.T. te handhaven en bovendien de N.I.T. als deelstaat te doen behouden. Wanneer de Apris-ex TNI in Oost-Indonesië komt, dan zullen juist deze zoeven vermelde twee aangelgenheden in gevaar gebracht worden.

Op 3 April j.l. werd in een ochtend-vergadering in het Alhambratheater te Makassar door 700 aanwezige Indonesische K.N.I.L.-leden e.e.a. nog eens uitdrukkelijk gestipuleerd in een motie:

de aanwezigen stemden niet in met de komst van oud-TNI-eenheden naar Makassar in het bijzonder en Oost-Indonesië in het algemeen, voordat het KNIL-personeel overgegaan is naar het RIS-leger. Voorts werd er bij de leger-leiding van KNIL en APRIS op aangedrongen om de overgang van de resterende KNIL-troepen te Makassar te versnellen en als datum van overgang te stellen 10 April 1950. Men wees erop dat de zeer binnenkort te verwachten eenheden van het RIS-leger in Oost-Indonesië opgevat werd als een achterstelling van de KNIL-militairen, die zich reeds bereid verklaard hadden om over te gaan naar de Apris, bij de handhaving van rust en orde in Indonesië in het algemeen en Oost-Indonesië in het bijzonder. Men drong er bij de RIS-Regering en de Oost-Indonesische Regering op aan om deze overkomst van Apris-ex T.N.I. te voorkomen.

6. De bovengetekende sfeer laat n.m.b.m. voldoende duidelijk uitkomen, dat het optreden van de Apris-Compagnie onder Kpt. Andi Abdul Azis geen onverwachte gebeurtenis is geweest.

Andi Azis is een prins van Barroe, een in Zuid-Celebes gelegen landschap. Hij werd op 19 September 1924 geboren als zoon van de Zelfbestuurder van Barroe.

Reeds voor de oorlog bevond hij zich voor studie in Nederland. Hij maakte de gehele Duitse bezettingstijd in Nederland door.

Na de oorlog begon zijn militaire loopbaan en in een opleidingscentrum nabij Calcutta kreeg hij het voornaamste deel van zijn training als para-troeper.

In de jaren 1947 en 1948 was hij adjudant van President Sukawati. In 1948 vertrok hij naar Java en was daar in actieve militaire dienst. Hij leerde daar de manschappen kennen van de Apris-Compagnie, waarvan hij thans commandant is.

Deze Compagnie bestaat uit reeds voor de oorlog in dienst zijnde leden van het KNIL, voornamelijk Javanen uit Midden-Java. In de Republikeinse tijd hadden deze in Midden-Java vertoevende militairen zich bij de T.N.I. gevoegd, maar hebben zich hieruit later weer teruggetrokken. Zij voorzagen daarna in hun broodwinning door als kleinhandelaar op te treden. Direct na de 2e politieke actie hebben zij zich bij het KNIL gemeld en zijn daar weder aangenomen.

Deze thans in Makassar gelegerde Compagnie is op 30 Maart j.l. met haar commandant Kp.A. Azis - toenmaals luitenant, sinds de overgang kapitein - naar de Apris overgegaan. Hun anti-T.N.I. mentaliteit blijkt uit het voorafgaande.

7. Het gebeurde op 5 April moge in het volgende samengevat worden. Om half zes in de ochtend van 5 April -Woensdag- werd Makassar opgeschrikt door het geratel van machinegeweren en andere vuurwapenen. Het was de eerste aankondiging van de militaire coup, die door Kp. Azis voltrokken werd.

Deze coup werd begonnen door de Apris-compagnie 1) van Kp. Azis bovenvermeld. Hierbij sloten zich een aantal militairen van KNIL-Infanterie I 1) aan, nadat de commandant van Inf. I, Majoor van Maastricht, door leden van de Abdul Azis-strijd-

macht

1) Beide groepen zijn gelegerd aan de Strandweg bij het K.I.S.-kampement.

macht van zijn bed gelicht was, teneinde zijn troepen aan zijn commando te onttrekken.

Tegelijkertijd maakten Kapt.A.Azis en zijn mannen zich meester van het munitiemagazijn en vrijwel al het rollend materiaal van Inf.I, waaronder zeven gepantserde carriers. Hiermede rukten zijn troepen op naar de Klapperlaan waar omstreeks half zes onder hevig vuur de kazerne waar de Apris Polisi Militer gelegerd is, bezet werd. Hierbij zouden een 4-tal doden aan de zijde van de P.M. gevallen zijn en 1 bij de troep-Azis, verder een 14-tal gewonden. x)

Een andere afdeling van deze troepen was inmiddels opgerukt naar de Coenenlaan waar het Hoofdkwartier van de Territoriale Commandant der R.I.S.-troepen in Oost-Indonesië, Overste Mokoginta, is gevestigd. Ook dit gebouw werd bezet, waarna Lt.Kol.Mokoginta en een aantal zijner officieren geconsigneerd werden in het hoofdkwartier van Kpt.Azis aan de Strandweg bij het K.I.S.-kampement.

Al deze gebeurtenissen speelden zich af tussen 5 en 6 uur des ochtends. Nadat beide gebouwen der Apris bezet waren, zond Kapitein Azis een afdeling zijner troepen naar de Julianakade, waar bij K.P.M.-loods 5 de "Waikelo" en de "Bontekoe" met het Worang-bataljon - en de gezinnen der leden van dit bataljon - om half zeven verwacht werden. Deze gemotoriseerde afdeling was bewapend met enige brenguns, stens en geweren en werd onder commando van een sergeant gesteld. Zijn mannen verschansten zich achter de hoge stapels goederen, die op de kade lagen.

Nadat Lt.Kol.Mokoginta in hechtenis gesteld was, werd hem door Kapitein Azis verzocht zich tot zijn troepen te wenden om hen mede te delen geen verdere tegenstand te bieden daar dit tot nodeloos bloedvergieten zou leiden. Hieraan werd door de Overste voldaan.

Enkele uren later schreef Overste Mokoginta een brief aan Majoor Worang, de commandant van de Apris-ex T.N.I. troepen die zich op de buitengaats liggende "Waikelo" bevonden, waarin hij deze aanried niet te debarkeren, doch terug te keren. De brief werd aan boord gebracht door de militaire waarnemer van de UNCI, Majoor Cartwright.

De beide schepen kwamen later aan dan verwacht werd. Door de sergeant van de bovenvermelde afdeling der Azis-troepen aan de haven, was evenwel direct reeds bij het verschijnen op het haven terrein aan de havenautoriteiten verzocht, de "Waikelo" - op welke boot zich de meeste Aprisleden bevonden - en de "Bontekoe" *) binnen te laten komen, daar hij orders had onmiddellijk op te treden, indien zulks zou gebeuren.

Als bijzonderheid kan hierbij nog vermeld worden, dat Majoor Pieters - een onlangs te Makassar gearriveerde officier van de vroegere brigade-Warouw-, des ochtends vroeg naar de KL/KNIL Militaire Politie aan de Comedielaan was gevlucht, eigener initiatief een brief schreef aan de Agent van de K.P.M. te Makassar om Majoor Worang te verzoeken toch in geen geval binnen te komen. Later werd deze Majoor Pieters door de Azistroepen opgehaald.

Het totaal arrestanten zou circa 300 belopen.

Later op de ochtend werd naar SungguMinassa - 8 Km. ver van Makassar gelegen - getrokken, waar na enige strijd de daar gelegde instructeurs en recruten - ongeveer 100 in totaal, voornamelijk ex-verzetslieden - zich op bevel van Overste

Mokoginta

x) Ongecontroleerde berichten zeggen, dat ook verschillende kuli's gedurende de gevechten gedood zijn.

*) Aan boord van dit schip bevindt zich de vroegere brigade-aanvoerder, Kol.Warouw!

Mokoginta overgaven. Naar verluidt - de berichten zijn echter niet te verifiëren - zijn enkele of meerdere der lieden met medenamen van wapenrusting gevlucht. Ook het aantal der gesneuvelden en gewonden is onbekend.

Door Andi Azis werd goedgevonden dat deze troep te Sunggu-Minassa op erewoerd onder hun eigen C.P.M.-wacht in dit kampement zou blijven.

Later op de dag werd door Andi Azis op verzoek van President Sukawati toegestaan dat Lt.Kol.Mokoginta in vrijheid gesteld werd en in het Paleis van de President huisvesting werd verleend.

De Staatspolitie, gewone en bijzondere, werd op de vroege ochtend reeds aanstonds ingeschakeld voor de bewaking van diverse gebouwen en verscherpte diensten voor handhaving van rust en orde in de stad. Haar houding met betrekking tot het gewapend optreden was welwillend neutraal.xx)

Het bericht van de coup drong eerst in de loop van de ochtend onder de stadsbevolking door en werd zeer kalm opgenomen. In verband met de Chinese feestdag Tsing Bing was het stadsbeeld minder druk dan gewoonlijk. Op verschillende kantoren verscheen het personeel niet dan wel later op de ochtend en hield zich in druk gesprek over het gebeurde met elkander bezig. Veel dienstpersoneel liet de gehele dag verstek gaan.

De Nederlandse samenleving was kalm en rustig. Men vroeg zich alleen af, waar dit alles tenslotte op uit moest lopen en hoe.

Men krijgt de indruk, dat practisch iedereen - inclusief de N.I.T.-Regering en de KNIL-leiding - zich door de coup verrast gevoelde.

Eerst des namiddags werd het Regeringsstandpunt met betrekking tot het optreden van Kpt.Azis bekend gemaakt. Het kwam neer op een desavouering van diens actie, vide bijlage. Hiermede komt Andi Azis practisch alleen te staan. Het was te verwachten, dat de N.I.T.-Regering de consequenties van Haar aanvankelijke houding, als sub 4 omschreven, niet zou aandurven.

Des middags werd bekend gemaakt, dat de avondklok van 18.00 uur-6.00 uur was ingesteld. Ieder heeft zich hieraan stipt gehouden.

Op bevel van de R.I.S.-Regering zijn de beide schepen verder de gehele dag op de rede blijven liggen en hebben zich des avonds buitongeschieds begeven.

Majoor Worang liet de N.I.T.-Regering weten, dat hij slechts in contact kon treden met wettige instanties, i.c. o.m.N.I.T.-Regering, en geen enkel contact met Kpt.Azis wilde hebben.

Makassar, 7 April 1950.

de Wnd.Commissaris van het Koninkrijk der Nederlanden, voor deze:

w.g.Mr.B. van Eyk.

xx) Het huidige hoofd der Staatspolitie, de Heer Goldman, is geheel buiten dit bijzonder in het geweer roepen der politie gelaten. De N.I.T.Regering heeft hierbij via het hoofd der Stadspolitie, Commissaris Latippa, gehandeld. Zaterdag jl. zijn alle bevelvoerende Nederlandse politie-functionarissen in Oost-Indonesië - met uitzondering van de Hoofdcommissaris Goldman - van hun functie ontheven en Indonesische krachten hiervoor in de plaats gesteld.

Distributie:

Minuor	7 ex.	Mr.Gieben	1 ex.
Min.Buitenl.Z.	2 ex.	Dr.de Beus	1 ex.
Gouv.N.Guinea	1 ex.	Drs.Speekenbrink	1 ex.
Commissarissen	5 ex.	Mr.Kist	1 ex.
Clg.	1 ex.	Dr.Graf	1 ex.
Cgs.	1 ex.	Hr.de Man	1 ex.
VKMI	2 ex.		